

ανακοινώσεις

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ

Νικηφόρος Αγγελόπουλος

*Επίκουρος Καθηγητής Ψυχιατρικής
Πανεπιστημίου Ιωαννίνων*

Στο άρθρο αυτό παρουσιάζεται η σχέση και η επίδραση του περιβάλλοντος στην ψυχική υγεία.

Ο συνωστισμός, η αύξηση της πυκνότητας του πληθυσμού, η ασφυκτική δόμηση, αποτελούν αναμφισβήτητα σοβαρές παραμέτρους του προβλήματος.

Μιλώντας κανείς για περιβάλλον και ψυχική υγεία θα μπορούσε να το σκεφτεί λιγάκι διαφορετικά, θα μπορούσε να δώσει έναν άλλο τίτλο, να πει δηλαδή, η σχέση των ανθρώπων μέσα στο χώρο. Περιβάλλον και ψυχική υγεία τι πάει να πει; Πάει να πει πως διαμορφώνεται η σχέση των ανθρώπων μέσα στο χώρο, ποιό ρόλο παίζει ο χώρος στις σχέσεις των ανθρώπων. Ποιός χώρος; Ο φυσικός και ο δομημένος χώρος, ο δομημένος κυρίως θα λέγαμε.

Καθώς κανείς σκέφτεται αυτά τα πράγματα, περιβάλλον και ψυχική υγεία, χώρος και σχέση των ανθρώπων, φυσικό περιβάλλον, δομημένο περιβάλλον, αναγκαστικά είναι υποχρεωμένος να σκεφτεί πάνω σε έννοιες, όπως η έννοια της εδαφικής κυριαρχικότητας, η έννοια του προσωπικού χώρου, ο συνωστισμός, η πυκνότητα του πληθυσμού, η έννοια του υπερπληθυσμού.

Η έννοια του υπερπληθυσμού των κοινωνικών ρόλων, η έννοια του υπερπληθυσμού των ρόλων και των κοινωνικών ρόλων, το δομημένο περιβάλλον, το ψυχολογικό κλίμα των πόλεων η πληροφοριακή υπερφόρτωση στις μεγάλες πόλεις, η κοινωνική υπερφόρτωση στις μεγάλες πόλεις. Αυτά τα πράγματα σκέφτεται κανείς όταν αναγκάζεται να συζητήσει το θέμα αυτό.

Παρουσίαση στο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ στις 25 και 26 Νοεμβρίου 1988 με θέμα: "Υγεία και Κοινωνική Εργασία" που οργάνωσε ο Σ.Κ.Λ.Ε. στην Αθήνα.

Η έννοια της εδαφικής κυριαρχικότητας είναι γνωστή από μελέτες στα ζώα. Η σημασία της για τους ανθρώπους παραμένει ασαφής όπως εξ άλλου και το σύνολο του προβλήματος της ανάγκης του προσωπικού χώρου.

Αυτό το θέμα στους ανθρώπους αφορά ζητήματα όπως σας είπα με τον συνωστισμό, τον υπερπληθυσμό την πυκνότητα του πληθυσμού, την ιδιαιτερότητα του χώρου, τα οποία αλληλοσυσχετίζονται και πολλές φορές αλληλοσυγχέονται. Ετσι δημιουργούν ένα κλίμα δύσκολο στην αυστηρή μελέτη του πράγματος.

Στις περισσότερες κοινωνίες ο χώρος θα πρέπει να μοιράζεται μεταξύ των ανθρώπων και για να γίνει αυτό έχουν αναπτυχτεί πολύπλοκα κοινωνικά συστήματα. Πολλοί έχουν δει την εδαφική κυριαρχικότητα στους ανθρώπους σαν ένα πρωτόγονο σύστημα εξουσίας. Σε περιπτώσεις που δεν ισχύουν ή δεν εφαρμόζονται φυσιολογικοί κοινωνικοί περιορισμοί οι άνθρωποι έχουν μια τάση να εκπίπτουν σ' αυτή την μορφή της πρωτόγονης εξουσίας και να την χρησιμοποιούν σαν ένα μηχανισμό εκδήλωσης των προθέσεών τους στις συναλλαγές τους με τους άλλους.

Εχει βέβαια υποστηριχτεί και η άποψη ότι δεν υπάρχει καν ζήτημα εδαφικής κυριαρχίας ούτε καν υπάρχει κάποιο ανεξάρτητο κίνητρο εδαφικής κυριαρχίας, ακόμη και στα ζώα. Ενώ όλα τα είδη φαίνεται να εκδηλώνουν μια εδαφική συμπεριφορά κάτω από ορισμένες περιστάσεις, η έλλειψη χώρου καθεαυτή δεν πυροδοτεί παρά τις αντίθετες απόψεις επιθετικές ή αμυντικές απαντήσεις, ούτε έχει άλλες αρνητικές επιπτώσεις.

Οι υποστηρικτές αυτής της άποψης ισχυρίζονται ότι οποιεσδήποτε αναγωγές της συμπεριφοράς των ζώων σε ερμηνείες της ανθρώπινης συμπεριφοράς καλόν είναι να αποφεύγονται.

Ως προσωπικός χώρος έχει χαρακτηριστεί η περιοχή που περιβάλλει το σώμα, είναι ένα υποκειμενικό αίσθημα φυσικά. Άλλοι την έχουν ονομάσει προστατευτική ζώνη του σώματος. Κάθε σφετερισμός αυτής της ζώνης θεωρείται ως απειλητική ενέργεια με αποτέλεσμα να πυροδοτείται άγχος και αμυντική συμπεριφορά.

Η έκτασή της είναι καθαρά υποκειμενική και καθορίζεται από την κουλτούρα, και την προσωπικότητα του καθένα μας. Λ.χ. οι ενδοστρεφείς έχουν μεγάλη ακτίνα αυτής της προσωπικής ζώνης, η εξωστρεφείς έχουν μικρότερη. Τα ψυχοπαθολογικά άτομα έχουν μεγαλύτερη οι σχιζοφρενείς έχουν ακόμα μεγαλύτερη και αυτό μπορεί να εξηγηθεί πάνω στην βάση της έννοιας της εγρήγορσης, της υπεργρήγορσης του κεντρικού νευρικού συστήματος.

Γίνεται μια απόπειρα εξήγησης του φαινομένου μέσα σε νευροφυσιολογικά πλαίσια, δηλαδή, οι εσωστρεφείς υπερφορτώνονται σε χαμηλότερα επίπεδα αισθητηριακής πρόσληψης. Ετσι λοιπόν, ανοίγουν τον χώρο για να ισορροπήσουν και να μην φορτωθούν περισσότερο.

Σε μια μελέτη που έγινε για την εδαφική συμπεριφορά στον υπόγειο σιδηρόδρομο της Νέας Υόρκης βρέθηκε ότι όταν ένα βαγόνι είναι άδειο πάει ο καθένας και κάθεται όπου θέλει. Αλλά όχι δίπλα στον άλλο. Προσπαθούν να είναι μακριά ο ένας από τον άλλο. Οσο γεμίζει φυσικά το βαγόνι αναγκάζονται να κάθονται ο ένας πιο κοντά

στον άλλο και όταν το βαγόνι γεμίσει ο ένας κολλάει επάνω στον άλλο και τότε εμφανίζονται ενδιαφέρουσες συμπεριφορές, όπως λ.χ. εντονότατη αποφυγή της βλεμματικής επικοινωνίας, υπομονή και διάφορα άλλα τέτοια, αλλά όμως παρ' όλα αυτά κρατιέται το άτομο σ' ένα επίπεδο συμπεριφερσιολογικής φυσιολογικότητας θα λέγαμε. Δεν απειλείται. Όσο φουσκώνει σιγά-σιγά το βαγόνι οι επιβάτες δεν αισθάνονται να απειλούνται ο ένας από τον άλλο καθώς είναι πολύ κοντά. Δεν συμβαίνει όμως το ίδιο εάν στην αρχή καθώς το βαγόνι είναι άδειο, πάει κανείς και καθήσει και κολλήσει πάνω στον άλλο την στιγμή που δεν είναι κανείς άλλος στο βαγόνι.

Βλέπετε λοιπόν, η έννοια της προστατευτικής ζώνης του σώματος, η έννοια της εδαφικότητας έχει μεν ένα υποκειμενικό χαρακτήρα, αλλά φαίνεται ότι διαμορφώνεται από την ποιότητα των σχέσεων των ανθρώπων μέσα στο χώρο, από την ποιότητα των σχέσεών τους και από τις αναγκαιότητες.

Όταν λέμε συνωστισμός εννοούμε τον αριθμό των προσώπων κατά κατοικήσιμο χώρο. Όταν λέμε υπερπληθυσμός εννοούμε τον αριθμό των προσώπων κατά γεωγραφικό χώρο. Ο συνωστισμός ποικίλει ανάλογα με τις κοινωνικοοικονομικές περιστάσεις, ενώ αυτό δεν συμβαίνει με την πυκνότητα του πληθυσμού, αλλά κατά πόσο ο συνωστισμός ή ο υπερπληθυσμός έχουν κάποια επίδραση στην υγεία και στην ψυχική υγεία που μας αφορά είναι ένα θέμα που ίσως καθορίζεται και από τις πολιτιστικές συνθήκες.

Λ.χ. στην Γαλλία έχει βρεθεί, ότι όταν κάθε πρόσωπο διέθετε κάτω από 8 έως 10 τ.μ κατοικήσιμου χώρου είχαμε διαταραχή της οικογενειακής ισορροπίας. Στο Χόνγκ-Κόνγκ όμως που θα μπορούσαμε να είχαμε και τον υποδιπλάσιο χώρο δεν συνέβαινε κάτι τέτοιο.

Βλέπει κανείς ότι δεν είναι καθεαυτό το στοιχείο της μείωσης του χώρου που διαθέτει το κάθε άτομο, αλλά φαίνεται ότι και αυτό καθορίζεται και από άλλους παράγοντες, όχι μόνο πολιτιστικούς, οργάνωση υγείας, οργάνωση συστημάτων υγείας, αφορά οργάνωση της ίδιας της κοινωνικής, οικονομικής ζωής και φυσικά της ανάπτυξης της ανοχής.

Εχει υποστηριχτεί ότι η σχέση μεταξύ συνωστισμού και φυσικής νόσου μπορεί να προκύπτει και από το ιδιαίτερο είδος της ψυχοκαταπόνησης που προκαλείται από την διαταραχή των κοινωνικών σχέσεων τουλάχιστον σε ορισμένες κοινωνίες.

Σε φυλακισμένους βρέθηκε μια θετική σχέση μεταξύ συνωστισμού και αυξημένης πίεσης. Σε άλλα μέρη, στην Αγγλία που έχουν γίνει αρκετές σχετικές εργασίες βρέθηκε ότι μπορεί ο συνωστισμός να έχει κάποια σχέση. Βρέθηκε ότι όσο ήταν μεγαλύτερος ο αριθμός των προσώπων κατά δωμάτιο τόσο αυξάνει, η πιθανότητα αποπειρών αυτοκτονίας.

Άλλες εργασίες δεν το πολυδέχτηκαν αυτό και άλλες εργασίες βρήκαν ίσως και να μην ισχύει αλλά να ισχύει κάτι άλλο, ότι ο αριθμός προσώπων ανά δωμάτιο μπορεί να σημαίνει αύξηση του αριθμού των ψυχιατρικών εισαγωγών στην περιοχή.

Δεν θα αναφέρω πολλά πράγματα για την πυκνότητα του πληθυσμού δεν φαί-

νεται να έχει βρεθεί κάτι συγκεκριμένο. Ίσως τόσο συγκεκριμένο όσο στο προηγούμενο. Μόνο ήθελα να πω ότι στην πυκνότητα του πληθυσμού, δηλαδή, αριθμός προσώπων κατά γεωγραφικό χώρο πιθανόν να έχει κάποια σημασία ότι η παθολογία που μπορεί να αναπτύσσεται ίσως να συσχετίζεται όχι με τον αριθμό ανθρώπων αυτόν καθαυτόν, τον αριθμό ανθρώπων κατά γεωγραφικό χώρο, αλλά ίσως ο αριθμός το ότι κορένεται ο αριθμός των κοινωνικών ρόλων που πρόκειται να παιχτούν μέσα σ αυτό τον γεωγραφικό χώρο.

Όταν έχουμε ένα τεράστιο αριθμό προσώπων μέσα σ ένα γεωγραφικό χώρο μειώνονται οι πιθανότητες να παίξει κανείς ένα διαφορετικό κοινωνικό ρόλο και αυτό πιθανόν να έχει κάποια μεγάλη σημασία. Επαναλαμβάνονται δηλαδή, οι κοινωνικοί ρόλοι πολλές φορές και φαίνεται ότι αυτό δημιουργεί ένα αίσθημα αδυναμίας να ταυτιστεί κανείς σ' ένα δικό του κοινωνικό ρόλο σε μία πολυάνθρωπη κοινωνία.

Άλλοι λένε ότι αυτό είναι μια υπερβολή, άλλοι λένε ότι εν πάσει περιπτώσει δεν είναι ένας λόγος να καταδικάζουμε τους χώρους στις πυκνοκατοικημένες περιοχές γι αυτό το πράγμα, γιατί φυσικά στις μεγάλες πόλεις η ποιότητα και οι ιδιαιτερότητες της ζωής είναι αρκετά πιο πλούσιες, ώστε να αμβλύνουν ίσως αυτό το στοιχείο.

Το δομημένο περιβάλλον. Δεν έχει ξεκαθαρίσει ακόμα εάν η ζωή στις πόλεις είναι υγιεινή ή όχι. Δεν έχει ξεκαθαρίσει, από ψυχική υγείας. Φαίνεται ότι οι πόλεις έχουν καλύτερα συστήματα οργάνωσης και παροχής ψυχιατρικών υπηρεσιών, καλύτερο σύστημα ελέγχου, καλύτερο σύστημα καταγραφής των περιστατικών σε σύγκριση με τις περιοχές στην ύπαιθρο, έτσι φαίνεται ότι έχουν περισσότερους ασθενείς και πιθανόν κανείς να αισθανθεί ότι έτσι πράγματι είναι. Μπορεί όμως και να μην είναι, μπορεί να οφείλεται ακριβώς σ αυτό το πράγμα. Δεν υπάρχουν δυνατότητες παροχής ψυχιατρικών υπηρεσιών δεν υπάρχουν δυνατότητες καταγραφής, δεν υπάρχουν δυνατότητες καλύτερης στατιστικής επεξεργασίας των στοιχείων.

Έτσι λοιπόν, δεν μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα, ότι οι μεγάλες πόλεις μπορεί να ευθύνονται για την ανάπτυξη ψυχοπαθολογίας. Βέβαια υπάρχουν πολλά αρνητικά στοιχεία που κανείς μπορεί να τα σκεφτεί, λόγου χάριν ένα στοιχείο στις μεγάλες πόλεις είναι εκείνο της πληροφοριακής υπερφόρτωσης. Το άτομο αισθάνεται ότι μέσα σε μικρή μονάδα χρόνου δέχεται ένα πλήθος από ερεθίσματα, έτσι π.χ. αναγκάζεται να κλειδώνει την πόρτα του, να βγάζει το τηλέφωνό του από τον τηλεφωνικό κατάλογο, να κάνει διάφορες συμπεριφορές που θα του επιτρέψουν να δέχεται λιγότερα ερεθίσματα.

Ένα άλλο στοιχείο στις μεγάλες πόλεις είναι εκείνο της μη εμπλοκής. Ένα κοινωνικό γεγονός σε μια μικρή πόλη, σ ένα χωριό είναι ένα γεγονός το οποίο θα προσελκύσει την προσοχή όλου του κόσμου, ένα γεγονός μέσα σε μια μεγάλη πόλη μπορεί να σου δημιουργήσει την ανάγκη να απομακρυνθείς όσο γίνεται γρηγορότερα από αυτό.

Ένα άλλο στοιχείο για τις μεγάλες πόλεις συμπεριφερσιολογικό που μπορεί κανείς

να δει είναι το αίσθημα της ανοχής στο ασυνήθιστο. Εναν άνθρωπο δηλαδή, με πράσινο μαλλί, με πράσινο κουστούμι που με ένα πράσινο λουρί κρατά ένα πράσινο σκυλί εάν κυκλοφορεί σ' ένα χωριό θα δημιουργήσει μια ιδιαίτερη εντύπωση, αλλά μπορεί να μην δημιουργήσει καμμία εντύπωση όταν κυκλοφορεί σε μία μεγάλη πόλη. Το αίσθημα της ανοχής λοιπόν, στο ασυνήθιστο. Και το αίσθημα της ευαλωσίας, της ψυχικής και φυσικής ευαλωσίας. Οι άνθρωποι στις πολύ μεγάλες πόλεις που έχουν πολύ πυκνή δόμηση και είναι πυκνά κατοικημένες έχουν ένα αίσθημα ότι μπορεί να γίνουν αντικείμενα επίθεσης, δικαιολογημένα ή όχι, αλλά πάντως το έχουν.

Το πως αντιμετωπίζονται αυτά τα πράγματα. Ποιούς μηχανισμούς δηλαδή, αναπτύσσει για να αντιμετωπίσει αυτού του τύπου τις διαφορές που ζει στην μεγάλη πόλη, οι μηχανισμοί που θα αναπτύξει καθορίζουν και μια πιθανή ψυχοπαθολογία. Δηλαδή, μπορεί να αναπτύξει μηχανισμούς που οι ίδιοι είναι η επικίνδυνη ζωή μέσα στην πόλη, το επικίνδυνο οδήγημα του αυτοκινήτου, το αλκοόλ, τα φάρμακα, ή ίσως η κατάρρευση, η ίδια ψυχική κατάρρευση είναι μια φυγή. Αυτοί είναι βλαπτικοί τρόποι αντιμετώπισης αυτής της κατάστασης.

Η κοινωνική υπερφόρτωση έχει μελετηθεί ότι οι κάτοικοι των πολυορόφων κτιρίων έχουν αρκετά σημαντικές διαφορές από τους κατοίκους των μονοορόφων ή ολιγοορόφων κτιρίων. Οι κάτοικοι σ αυτές τις πολυκατοικίες αισθάνονται πραγματικά απομονωμένοι, αισθάνονται ξένοι, αισθάνονται απειλημένοι, αισθάνονται συνωστισμένοι και αισθάνονται και το κυριότερο απ όλα ότι δεν τους ανήκει αυτός ο τόπος που ζούνε.

Όσο πιο χαμηλά είναι τα κτίρια, όσο πιο λίγες είναι οι οικογένειες που μοιράζονται ένα χώρο κατοικήσιμο, τόσο πιο ισχυρό είναι το αίσθημα της ομάδας, τόσο πιο ισχυρό είναι ότι κατέχεις αυτό το χώρο, τόσο πιο ισχυρό είναι το αίσθημα της οικειότητας.

Ο θόρυβος επίσης στις μεγάλες πόλεις είναι ένα στοιχείο γνωστό. Έχει βρεθεί ότι περιοχές κοντά σε αεροδρόμια δίνουν ένα υψηλότερο ποσοστό ψυχιατρικών εξετάσεων από περιοχές μακριά από αεροδρόμια, ένα μικρό ποσοστό ανθρώπων δεν ανέχεται καθόλου τον θόρυβο, είναι πολύ ευαίσθητο στους θορύβους και μπορεί να εκδηλώσει ψυχιατρική συμπτωματολογία.

Ενα άλλο σημαντικό πράγμα που θέλω να πω είναι το εάν πραγματικά υπάρχει υψηλή ψυχιατρική νοσηρότητα στις μεγάλες πόλεις και εάν οι μεγάλες πόλεις είναι υπεύθυνες γι αυτό. Είναι η γνωστή μελέτη του Σικάγου του 1939 που βρέθηκε ότι στο κέντρο της πόλης η ψυχιατρική νοσηρότητα ήταν μεγαλύτερη και ιδιαίτερα ως προς τους ψυχωσικούς ασθενείς.

Ωστόσο διατυπώθηκε η άποψη ότι αυτοί οι ασθενείς δεν γενιούνται στο κέντρο της πόλης αλλά καταλήγουν σ αυτό. Είναι η γνωστή θεωρία του κατρακυλίσματος. Οι ασθενείς δηλαδή, κατεβαίνουν κοινωνικά σιγά-σιγά και οδεύουν από την περιφέρεια προς το κέντρο της πόλης, κατρακυλούν δηλαδή, προς το κέντρο της πόλης, γιατί εκεί τα φτηνά καταλύματα, η περιστασιακή εργασία και οι πολύ χαμηλές κοινωνικές απαιτήσεις δίνουν ένα αίσθημα μη απειλής στους ψυχωσικούς ασθενείς, οι

οποίοι σιγά-σιγά καταλήγουν εκεί.

Οι τελευταίες δεκαετίες σε παγκόσμια κλίμακα χαρακτηρίζονται από μαζική ανάπτυξη του πληθυσμού, την εξάπλωση της εκβιομηχάνισης και της αστικοποίησης σε πρώην υπανάπτυκτες χώρες, την παρακμή του κέντρου των πόλεων και την μετοίκιση στα προάστια.

Έχει υποστηριχτεί ότι η εκβιομηχάνιση με συνοδό την αστικοποίηση και με την αύξηση του πληθυσμού ίσως οδηγούν σε μεγαλύτερη αύξηση της συχνότητας σχιζοφρένειας.

Αστικοποίηση σημαίνει μετανάστευση. Η μετανάστευση έχει σχέση με ηυξημένο ρίσκο ιατρικής διαταραχής. Βέβαια, δεν θα πρέπει να νομιστεί ότι τα αποτελέσματα της αστικοποίησης φαίνονται αναγκαστικά σε σύντομο χρονικό διάστημα. Είναι δυνατόν να υπάρχει ένας χρόνος επώασης που μπορεί να επεκταθεί ίσως και σε μερικές γενιές. Κατά την διάρκεια αυτού του χρόνου επώασης το περιβάλλον μπορεί να αλλάξει ακόμα περισσότερο.

Μια ενδιαφέρουσα μορφή μετανάστευσης που την έχουμε δοκιμάσει πολύ στην Ελλάδα είναι η αναγκαστική αλλαγή κατοικίας λόγω αναδόμησης χώρων. Είναι πιθανόν να υπάρχουν βλαπτικά αποτελέσματα γιατί σε μερικές από τις αναδομούμενες περιοχές είχαν εγκατασταθεί κοινότητες με χαρακτηριστική κουλτούρα και σημαντικά δίκτυα ψυχοκοινωνικής επικοινωνίας και αμοιβαίας βοήθειας.

Η κατεδάφιση μιας γειτονιάς δεν είναι μόνο καταστροφή κτιρίων, αλλά ακόμα περισσότερο είναι η καταστροφή ενός κοινωνικού συστήματος. Οι φτωχογειτονιές παρέχουν βέβαια φτωχή κατοικία αλλά παρέχουν ακόμα κάθε είδους κοινωνικής υποστήριξης που οι φτωχοί άνθρωποι χρειάζονται για να τα βγάλουν πέρα σε μια ζωή γεμάτη κρίσεις και προβλήματα.

Η αλλαγή σπιτιού σημαίνει για πολλά άτομα μια μεγάλη αλλαγή στη ζωή τους, η οποία μπορεί να είναι στρεσογόνος και να έχει σαφείς αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία. Είναι πολύ πιθανόν βέβαια τέτοιες επιπτώσεις να παρουσιαστούν κυρίως σε εκείνους που είναι περισσότερο ευάλωτοι.

Η αλλαγή σπιτιού κατά τις τελευταίες δεκαετίες προκάλεσε μια μαζική αύξηση του αριθμού των ανθρώπων που τώρα κατοικούν σε διαμερίσματα μεγάλων πολυκατοικιών.

Πολύ λίγα είναι γνωστά από τις επιπτώσεις μιας τόσο βαθιάς αλλαγής που κυριολεκτικά εξαφάνισε το οικείο περιβάλλον σε εκατοντάδες χιλιάδες ανθρώπους. Σε μια μελέτη έγινε σύγκριση παντρεμένων γυναικών που ζούσαν σε σπίτια και σε εκείνες που ζούσαν σε διαμερίσματα. Βρέθηκε ότι η κοινωνική ζωή ήταν πολύ πιο φτωχή στις δεύτερες. Για εκείνες με νευρωτική προσωπικότητα η ζωή στο διαμέρισμα ήταν πολύ ικανός και πολύ ισχυρός στρεσογόνος παράγοντας, ώστε να προκαλέσει κάποια αύξηση των ψυχιατρικών προβλημάτων.

Όταν η κοινωνική κατάσταση δεν είναι καλή η ζωή σε μια μεγάλη πολυκατοικία με δεκάδες ή και εκατοντάδες άλλες οικογένειες είναι πιθανόν να επιδεινώσει και να

προκαλέσει ήδη υπάρχοντα αισθήματα φόβου, καχυποψίας και μοναξιάς.

Η άποψη ότι η εφαρμογή μοντέρνων πολεοδομικών θεωριών θα οδηγούσε αυτόματα σε βελτίωση της ψυχικής υγείας των ανθρώπων βρίσκεται σε μεγάλη αμφισβήτηση, αν και η μοντέρνα πολεοδομία είχε σαν βασικό της στόχο να μειώσει τον συνωστισμό και την πυκνότητα πληθυσμού, αυτό έγινε χωρίς πραγματικά να έχει αποδειχτεί ότι ο υπερπληθυσμός όπως σας είπαμε είναι κάτι κακό πραγματικά. Αυτό οφείλεται στην γνωστή σύγχυση μεταξύ υπερπληθυσμού και συνωστισμού.

Ανάλυση της οικιστικής αξιοποίησης και αναδόμησης έδειξε ότι είναι γενικά χωρίς ευαισθησία για τις ανθρώπινες ανάγκες, πανάκριβη, δυσμορφωτική και απογοητευτική στα αποτελέσματά της. Η όλη διαδικασία μπορεί να κρατήσει πάνω από δέκα χρόνια και σ' αυτό το διάστημα τόσοι άνθρωποι ζούνε στην ανησυχία για το μέλλον του. Βλέπουν γύρω τους την γειτονιά τους να εξαφανίζεται και στο τέλος θα βρεθούν αναγκαστικά σ' ένα σπίτι που δεν το θέλουν.

Σ οποιοδήποτε σημείο αυτής της πορείας μπορεί να χρειαστεί ψυχιατρική βοήθεια. Η θεραπεία όμως δεν μπορεί να έρθει καθόλου από την ψυχιατρική. Με τίποτε δεν θα μπορέσει να αντικατασταθεί η αυτοβοήθεια που υπάρχει μέσα στα άτυπα δίκτυα φροντίδας και συμβουλής στις παραδοσιακές κοινότητες και γειτονιές.

Η πολεοδομία και η αρχιτεκτονική πρέπει να εξυπηρετούν τις ανθρώπινες ανάγκες και όχι τους δικούς τους αφηρημένους σκοπούς. Το κτισμένο περιβάλλον ίσως να μην επιδρά άμεσα στις κοινωνικές δομές και αξίες, μπορεί να συμβάλλει όμως στην προαγωγή της ψυχικής υγείας με το να μειώνει το άγχος και να αυξάνει την ικανοποίηση από την θετική ψυχοσυναλλαγή μεταξύ των γειτόνων.

Συνοψίζοντας θα έλεγα, ότι υπάρχει ανάγκη διατήρησης του ψυχολογικού περιβάλλοντος ακριβώς όπως συμβαίνει και με τον αγώνα για την διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος. Το κοινωνικό πλαίσιο που διαμορφώνει την ταυτότητα ενός χώρου και που είναι σίγουρο ότι σχετίζεται με την ταυτότητα της ομάδας και τελικά με την ταυτότητα του προσώπου πρέπει να διατηρηθεί αφού πρώτα αναστηλωθεί, γιατί υπάρχει κίνδυνος για την ψυχική υγεία από την ασυνάρτητη πολεοδομική πρακτική που επιδεινώνεται από τους επικίνδυνους και ρυπογόνους αυτοκινητόδρομους, τα μονότονα τετράγωνα των μεγάλων πολυκατοικιών και τους μεγάλους απρόσωπους χώρους.